

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

En tid bortom människans

Österlund, Maria

Published in:
Hufvudstadsbladet

Publicerad: 01/01/2020

Document Version
(Referentgranskad version om publikationen är vetenskaplig)

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:
Österlund, M. (2020). En tid bortom människans: Recension av Linda Bondestams *Mitt bottenliv*.
Hufvudstadsbladet.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Bondestam, Linda (2020). *Mitt bottenliv: Av en ensam Axolotl*. Förlaget.

En tid bortom människans

Den pandemi vi genomlever åstadkom en helt ny tidsordning, den globala sociala distanseringens. I Linda Bondestams nya bilderbok *Mitt bottenliv* syns spår av detta, i form av en figur som bär ansiktsmask. I ett kast ställdes vår tidsanvändning om, och försök att överleva som art har fått en förnyad aktualitet som ger genklang i barnlitteraturen.

Berättarrösten tillhör en ensam axolotl, *ambystorna mexicanum*, en utrotningshotad salamander som på grund av urbaniseringen och vattenföroreningar riskerar dö ut. Den förundras över allt skärp som fyller havet, och sveps slutligen med av en jättevåg – en tsunami förorsakad av människans klimatpåverkan: ”En rasande monstervåg kastade mig ur sjön och ut i världen!” Havet, ofta gestaltat i barnlitteratur, är Bondestams spelplan då hon skapar axolotl-autofiktion. Boken spelar med både tids- och berättarperspektiv där den urgulliga (tänk kawaii) axolotlen skriver sitt liv. Fram träder ett ekosystem i fritt fall. Axolotlens lott är att vara sårbar anti-hjälte, utrotningshotad överlevare. Berättelsen, ett hoppfullt krisnarrativ.

Materiell ekokritik och skräpstudier

Bondestams bok passar som hand i handske med den våg av ekokritik som samtida barnbok läses mot. Särskilt väl passar den in på resonemang om materiell ekokritik och skräpstudier (waste studies) som studerar människans spår i naturen. Mängden skräp och varumärken svindlar: Trump Tower, Lidl, Gucci, Amazon, Apple, markerar kapitalismens tidsordning och radikala effekter. Några barn syns inte till, men nog vuxna konsumenter, och de skräpar ner en masse. I havet guppar gula Sale-kassar, Pepsiburkar, sugrör och konservburkar, ja allt tänkbart skräp. Till och med en laminerad namnbricka med författarens namn. Konsumismens materiella intrång gestaltas, samtidigt som mikroplaster, gifter, virus och bakterier inte syns. Gränsen mellan natur och kultur har kollapsat. Antropocen, människans tidsålder är en ny geologisk epok, där människans fotavtryck blivit för stort och förorsakar skada som inte går reparera. Antropocen kännetecknas hos Bondestam av skräpeestetik genomsyrad av humor.

Bortom människan

Avstampet tas i evolutionen: ”En gång var jorden alldeles nyfödd. Det fanns hav och det fanns land, små varelser som guppade och gurglade. Luften osade av kärlek och så småningom dök det upp en massa duniga, fjuniga, fjälliga och stickiga som pep och skrek.” I en kakafoni av ljud fylls jorden av varelser; mammutar, dinosaurier och diverse kräl- och landgående djur samexisterar. Med tiden inträder en förändring: ”Jorden blev äldre och det kom nya djur. Vissa försvann, men lunsarna bredde ut sig och blev bara fler och fler.” Lunsarna är axolotlens beteckning på människor. *Mitt bottenliv* inramas av frågeställningar kring hållbarhetens många facetter och lyfter ett anti-kapitalistiskt anslag där människan lämnar scenen till förmån för djurlivet.

Faktainslag fattas inte. Axolotlen är självreparerande om den förlorar extremiteter, kan ha olika färg, är en hybrid mellan barn och vuxen, allt i allt en mångtydig varelse. Den sköljs iväg i en Mutti Pomodoro- tomatkrosskonservburk i en tsunamivåg och hittar sin like i den nyordning som uppstår vilket gestaltas som en förhöjd pastoral, med duplicerad grönska, allt under havsytan: ”I timmar jagade vi varandra genom sjögräskogens oändliga grönska. Vattnet bubblade av något alldeles nytt.” Människan försvinner men arten axolotl lever vidare: ”Vart de stora lunsarna tog vägen visste ingen med det tänkte vi sällan på.” Ur miljökatastrofen uppstår ett liv bortom människan, hon är ett minne blott av vacker musik och glada skratt som vinjetten på eftersättsbladet, där vår axolotl, nu tillsammans med sin partner och två avkommor, ses skriva ner sin berättelse, vittnar om. Bondestam intar ett planetärt perspektiv i form av motton av kända astronauter samt av ett stjärnhimmelspanorama på för- och eftersättsbladen. Jorden omtalas som ömtålig, jordelivet som ”ihärdigt”, ”livet finner alltid en väg”.

Med ett nytt bilduttryck

Bondestam är en fenomenal kolorist. I *Mitt bottenliv*, som är hennes andra soloprojekt, följer hon upp framgången med den innovativa *Godnatt på jorden* (2018). Uttrycket har fördjupats, personskildringen fått mer tyngd, och Bondestam har skakat av sig en del av de dekorativa drag som varit hennes signum. Istället låter hon det blåtonade landskapspanoramata bre ut sig och markera de breda tidsperspektiven. Med sin tsunamiskildring placerar hon sig i kedjan av illustratörer som likt Tove Jansson alluderar på japanska Katsushika Hokusais berömda träsnitt av en tsunamivåg *Under vågen utanför Kanagawa* (1832). Det är utsökt utfört och Bondestam är välförtjänt en av Nordens mest uppburna och uppskattade bilderbokskonstnärer, med internationell räckvidd. Virtuositeten i text- och bildberättande hon uppvisar är det bara att buga inför.